

Nowicki, Wojciech

Nowa placówka badawcza Uniwersytetu Warszawskiego na Mazowszu Płockim

Rocznik Mazowiecki 9, 414-418

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WOJCIECH NOWICKI

NOWA PLACÓWKA BADAWCZA UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO NA MAZOWSZU PŁOCKIM

Geografia we współczesnym rozumieniu jest zespołem nauk, których przedmiotem badań są wzajemne związki, jakie zachodzą pomiędzy społeczeństwem a środowiskiem przyrodniczym w ujęciu przestrzennym i czasowym. Złożoność tych powiązań, wynikająca między innymi z niezliczonej ilości płaszczyzn, na jakich można je analizować, nakłada na nowoczesną geografę obowiązek jak najściślejszego skupienia wysiłków na badaniach terenowych — jako jedynym efektywnym sposobie określenia wzajemnych relacji człowiek — środowisko. Rozwijanie badań terenowych, których zadaniem jest bezustanne obserwowanie przemian zachodzących w przestrzeni geograficznej, pociąga jednakże za sobą konieczność stworzenia na badanym obszarze szeroko rozumianego zaplecza naukowego i organizacyjno-technicznego. W tym celu właśnie decyzją Rady Naukowej byłego Instytutu Geografii (obecnie Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych) Uniwersytetu Warszawskiego powołano do życia 1 października 1974 r. placówkę noszącą obecnie nazwę Mazowieckie Obserwatorium Geograficzne (MOG).

Zlokalizowanie tej placówki na obszarze Mazowsza płockiego nie jest dziełem przypadku. Zdecydowało o tym szereg różnych czynników, wśród których najważniejszą rolę odegrały: istnienie w tym regionie bardzo dogodnych — wręcz modelowych — warunków do prowadzenia szczegółowych badań zmian zachodzących w środowisku naturalnym na skutek rozwijających się intensywnie ośrodków miejsko-przemysłowych (Płock, Włocławek), jak również duża atrakcyjność naukowa terenu, którego powierzchnię ukształtowały bezpośrednio ostatnie dwa zlodowacenia. Ponadto znaczenie miało także niewielkie stosunkowo oddalenie od

siedziby Wydziału w Warszawie oraz nadarząca się właśnie okazja uzyskania bezpłatnie na własne potrzeby budynku dawnej szkoły wiejskiej w Murzynowie (miejscowość położona na prawym brzegu Wisły w odległości 12 km od Płocka w dół rzeki).

W ciągu kilkuletniej historii swojego istnienia wspomniana placówka uległa zasadniczym przeobrażeniom. Baza socjalno-bytowa została znacznie rozbudowana i przystosowana do wzrastających potrzeb, rozwinięto na szeroką skalę zaplecze techniczne (specjalistyczne warsztaty, magazyny itd.), wprowadzono sporo nowych środków transportu lądowego i wodnego, a także uzyskano często unikalną aparaturę pomiarową i badawczą. Zmiany były wynikiem stałej ewolucji funkcji placówki. Z małego terenowego ośrodka (noszącego pierwotnie oficjalną nazwę Stacja Terenowa IG UW, a następnie Stacja Terenowa WGRS UW), którego głównym zadaniem było zapewnienie podstawowej obsługi technicznej i bytowej ekipom badawczym, przeistoczyła się w nowoczesne obserwatorium dysponujące własnym programem badań oraz mającym ściśle określoną nową ważną funkcję — koordynatora wszelkich prac naukowych związanych ze środowiskiem geograficznym w regionie płockim. Oprócz tego MOG ma także poważną rolę do spełnienia jako placówka dydaktyczna czynnie uczestnicząca w realizacji wydziałowego programu nauczania; ważna jest również działalność wychowawcza oraz popularyzatorska.

Z racji zadań koordynacyjnych w hierarchii administracyjnej Wydziału (Geografii i Studiów Regionalnych) placówka jest bezpośrednio podporządkowana władzom dziekańskim, zachowując jednak poważny stopień samodzielności administracyjno-technicznej. O-

pieką merytoryczną zajmuje się Rada Obserwatorium wraz z powołanym Zespołem Badawczo-Dydaktycznym skupiającym wszystkich zainteresowanych przedstawicieli różnych dyscyplin nauk przyrodniczych.

Zadania naukowo-badawcze Mazowieckiego Obserwatorium Geograficznego

Problematyka naukowa MOG dotyczy głównie rozpoznania, analizy dynamiki oraz prognozy zmian w środowisku geograficznym, wywołanych działalnością człowieka. Wynika stąd cały zespół konkretnych działań, których realizacja umożliwi w końcowym efekcie dostarczenie niezbędnych informacji do wyciągnięcia ogólnych wniosków, aby mogły być one wykorzystane w planowaniu przestrzennym. W tym celu kompleksowymi badaniami objęta została aglomeracja płocka i jej bezpośrednie sąsiedztwo wraz ze zbiornikiem włocławskim.

Od kilku lat prowadzone są prace związane z analizą dynamiki obiegu wody w zlewni niewielkiej rzeczki Brzeźnicy, na którą oddziałuje zabudowa miejsko-przemysłowa Płocka, a także kontynuuje się badania klimatyczne nad cyrkulacją powietrza i zanieczyszczeń w strefie oddziaływania kombinatu petrochemicznego zlokalizowanego w tym mieście. Równolegle we wspomnianej zlewni (Brzeźnica) oraz na poligonie hydrometeorologicznym w Murzynowie bada się obieg wody i materii stałej w przyrodzie. Wymagało to uruchomienia całego zespołu pomiarowego niezbędnego do rozpoznania struktury bilansu wodnego i jego związków z bilansem cieplnym.

Ponadto prowadzi się w systemie ciągłym podstawowe badania fizyczno-geograficzne, mające na celu zbieranie i analizowanie możliwie jak najwięcej informacji dotyczących stanu środowiska geograficznego. Jest to możliwe dzięki zorganizowaniu odpowiedniej sieci punktów pomiarowych wyposażonych w nowoczesną aparaturę reje-

strującą. Pracuje już szereg posterunków meteorologicznych i hydrologicznych; trwają przygotowania do uruchomienia kilku dalszych poligonów; pluwiometrycznych, ewaporometrycznych, glebowych, agrometeorologicznych i współczesnych procesów geomorfologicznych. Istnienie całego kompleksu poligonów pozwoli dodatkowo na zorganizowanie ważnych dla całej geografii badań metodologicznych przeprowadzonych na zasadzie eksperymentu. Stwarza to także doskonałe warunki do wypróbowania prototypowej aparatury, produkowanej jednostkowo w specjalistycznych pracowniach placówki.

Mazowieckie Obserwatorium Geograficzne ma również duży udział w pracach naukowych związanych z przyrodniczymi podstawami zagospodarowania Wisły i jej dorzecza. W tym przypadku głównym obiektem badań jest zbiornik włocławski, na którym stopniowo rozwija się obserwacja zmian klimatu lokalnego, zmian reżimu hydrologicznego (Wisły pod Płockiem), a także prowadzi się szczegółowe rozpoznanie oddziaływania zbiornika na strefę brzegową.

Innym, nie mniej znaczącym kierunkiem intensywnie rozwijanych badań są prace o charakterze regionalnym. Ich rozwój zdeterminowany jest z jednej strony koniecznością stworzenia podstawy dokumentacyjnej pod omawiane wcześniej działania naukowe, z drugiej zaś określają go bieżące potrzeby regionu. Badania tego typu, w zależności od zasięgu, jakie obejmują (powierzchnia województwa, gminy, Gostyński-Włocławski Park Krajobrazowy, pojedyncze rezerваты lub parki wiejskie itd.), są realizowane zarówno w postaci monografii, dokumentacji, jak i pojedynczych ekspertyz.

W niedalekiej przyszłości w MOG, obok działalności naukowej z zakresu geografii fizycznej, przewiduje się prowadzenie systematycznej analizy przemian społeczno- i ekonomiczno-geograficznych wywołanych rozwojem aglomeracji płockiej. Prace nad tym zaga-

dnieniem znajdują się jeszcze w fazie wstępnej, polegającej na precyzowaniu listy badań podstawowych.

Współpraca naukowa

Realizacja tak szerokiego programu badawczego siłami tylko jednego Wydziału natrafia na szereg trudności zarówno natury merytorycznej, organizacyjno-technicznej, jak i finansowej. Stąd też wynika konieczność włączenia do prac zespołów specjalistycznych reprezentujących pokrewne dziedziny naukowe (geologia, biologia, chemia itd.), którymi Wydział bezpośrednio nie dysponuje. Stworzyło to dogodne warunki do wymiany myśli naukowej, zwiększyło znacznie efektywność prowadzonych prac, a także przyniosło konkretne korzyści techniczne. Wśród zaproszonych do współpracy znajdują się inne wydziały Uniwersytetu Warszawskiego, instytuty naukowe różnych uczelni, zainteresowane instytuty resortowe oraz placówki zagraniczne.

Od kilku lat rozwija się owocnie współpraca z Instytutem Inżynierii Środowiska Politechniki Warszawskiej w zakresie meteorologii, hydrologii i instrumentoznawstwa. Podobny zakres ma porozumienie podpisane z Instytutem Budownictwa Melioracyjnego SGGW-AR oraz z Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Swoją rolę w realizacji programu badawczego Obserwatorium zadeklarowały także wydziały: Geologii, Biologii i Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, a w niedalekiej przyszłości przewiduje się włączenie do prac informatyków, ekonomistów, etnografów i socjologów. Nawiązane zostały również kontakty naukowe z podobnymi placówkami terenowymi w kraju i poza granicami. Służą one wszechstronnej wymianie doświadczeń, a także przynoszą konkretne korzyści techniczne. Współpraca międzynarodowa zajmuje i zajmować będzie ważne miejsce w całokształcie kontaktów naukowych prowadzonych przez Wydział i Obserwatorium. Placówka dysponuje wszelkimi atrybuta-

mi, aby stać się miejscem roboczych spotkań międzynarodowych organizowanych w celu prowadzenia wspólnych eksperymentów badawczych, porównywania stosowanych metod oraz wzajemnego zaznajamiania się z wynikami prowadzonych prac.

Współpraca z regionem płockim

Badania naukowe prowadzone w MOG oprócz wartości ogólnych — ponadregionalnych — mają także duże znaczenie praktyczne dla regionu płockiego, są bowiem nierozzerwalnie z nim związane. Zebrany i zanalizowany w toku badań materiał informacyjny może być wykorzystywany w projektowaniu planów przestrzennego zagospodarowania województwa, jak również jest bardzo pomocny przy wykonywaniu szczegółowych ekspertyz dotyczących spraw wodnych, klimatycznych, gleboznawczych, ochrony środowiska itd.

Współpraca z regionem, rozwijająca się intensywnie od kilku lat, przynosi już obecnie konkretne wyniki. Najlepszym tego przykładem jest rozpoczęcie przez Wydział prac nad Atlasem Województwa Płockiego — pierwszym tego rodzaju opracowaniem w Polsce, którego istnienie w znacznym stopniu ułatwi podejmowanie wszelkiego typu decyzji dotyczących przestrzennego zagospodarowania województwa. Bliskie kontakty z Mazowieckimi Zakładami Rafineryjnymi i Petrochemicznymi przypieczętowane zostały podpisaniem wieloletniej umowy o współpracy, na mocy której prowadzi się szczegółowe badania nad oceną zmian środowiska w strefie oddziaływania kombinatu.

Obserwatorium zainteresowane jest także współdziałaniem z władzami gminy Brudzeń Duży. Praktyczne wykorzystanie wyników prowadzonych tutaj badań użytkowych pozwoli w znacznym stopniu usprawnić zarządzanie gminą i ułatwi wytyczenie kierunków jej dalszego rozwoju. Owocnie rozwija się współpraca z Wojewódzkim

Konserwatorem Przyrody. Obserwatorium czynnie uczestniczy w kompleksowych badaniach przyrodniczych Gostyńskińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego oraz w opracowaniu dokumentacji rezerwatów i parków wiejskich leżących na obszarze województwa. Efektywne kontakty z Towarzystwem Naukowym Płockim nie ograniczają się jedynie do działalności popularyzatorskiej, lecz dotyczą także wspólnych poczyniń badawczych.

W niedalekiej przyszłości MOG może się podjąć na prośbę władz wojewódzkich prowadzenia specjalnej działalności dydaktycznej, obejmującej do kształcanie nauczycieli geografii i organizację kursów dla pracowników zajmujących się planowaniem przestrzennym, ochroną środowiska, turystyką itd. Dobrze wyposażenie w pomoce naukowe oraz możliwość skorzystania z usług wykwalifikowanej kadry wykładowczej Wydziału gwarantują wysoką jakość merytoryczną i metodyczną planowanego przedsięwzięcia.

Działalność dydaktyczna i wychowawcza

Działalność dydaktyczna jest drugim nie mniej ważnym, obok realizacji programu badawczego zadaniem, jakie spoczywa na Mazowieckim Obserwatorium Geograficznym, przy czym naczelną zasadą jest utrzymywanie ścisłego związku nauki i dydaktyki. Dzięki temu studenci czynnie uczestniczą w prawie wszystkich eksperymentach badawczych, nie tylko jako siła pomocnicza, ale także jako wykonawcy konkretnych zadań w ramach swoich prac magisterskich.

Powyższa zasada obowiązuje również w czasie prowadzenia programowych zajęć — sesji, jakie odbywają się w Obserwatorium. W ramach kilkunastu spotkań dla jednej specjalizacji spotkań studenci uczestniczą w badaniach terenowych, seminariach, ćwiczeniach i uzupełniających wykładach poświęconych tym zagadnieniom, których omówienie w „warunkach warszaw-

skich” z punktu widzenia metodyki nauczania byłoby mało korzystne.

Duże znaczenie dla obu stron ma współpraca z Kołem Naukowym Studentów WSSR UW. Zespoły studenckie, rozwijając pod opieką metodyczną Obserwatorium wybrane problemy naukowe, rozszerzają znacznie swoją wiedzę geograficzną i jednocześnie pomagają w realizacji programu badawczego placówki.

Działalność wychowawcza opiera się w głównej mierze na możliwości wykorzystania stałego kontaktu student — nauczyciel w warunkach prowadzenia wspólnych działań badawczych. Cel wychowawczy przyświeca także organizowaniu spotkań studentów z kolegami z innych uczelni, młodzieżą miejscową, władzami regionu, rolnikami itd.

Nie mniej ważnym środkiem wychowawczym jest włączenie studentów do życia Obserwatorium, zaznajamianie ich ze sprawami bieżącymi. O ich dużym zaangażowaniu najlepiej świadczy udział w pracach społecznych wykonanych na rzecz tego obiektu.

Baza materialna, techniczna i administracyjna

Kształt organizacyjno-techniczny MOG jest determinowany potrzebami związanymi z programem naukowym, dydaktycznym i wychowawczym. Po zakończeniu przeprowadzanej obecnie rozbudowy placówka będzie się składać z kilku oddzielnych obiektów położonych we wsi Murzynowo. Na znacznej powierzchni mieścić się będą pracownie specjalistyczne, laboratoria, sale dydaktyczne, warsztaty, magazyny, pokoje sypialne dla studentów i pracowników o takiej pojemności, aby jednocześnie mogło przebywać w Obserwatorium do 30 osób. Wszystkie pomieszczenia techniczne wyposażone są obecnie w nowoczesną aparaturę, trwają także przygotowania do wyposażenia Obserwatorium w nowoczesne środki łączności, małą poligrafie oraz w system awaryjnego zasilania energią elektryczną.

Etatowa kadra pracowników składa się z dwóch nauczycieli akademickich i ośmiu pracowników technicznych. Służą oni stałą pomocą merytoryczną i organizacyjną tym wszystkim, którzy mają chęć i zapał włączyć się czynnie do badań nad środowiskiem geograficznym.

Zakończenie

Jak wynika z zamieszczonego przeglądu funkcji placówki, Mazowieckie Obserwatorium Geograficzne oprócz re-

ANDRZEJ STAWARZ

OBCHODY SETNEJ ROCZNICY URODZIN PAWŁA HULKI-LASKOWSKIEGO W ŻYRARDOWIE

W roku 1981 przypadła setna rocznica urodzin Pawła Hulki-Laskowskiego, wybitnego żyrardowskiego publicysty, pisarza i działacza społecznego. Już na początku 1981 r. akcją popularyzacji pisarza i jego twórczości podjął M. Twardowski poprzez spotkania z młodzieżą szkolną, a następnie publikując życiorys pisarza na łamach „Życia Żyrardowa”.

W dniu 25 czerwca, dokładnie w 100 lat od urodzenia się pisarza, Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa przy współudziale kilku innych placówek kulturalnych miasta zorganizowało okolicznościowy Wieczór poświęcony życiu i twórczości Pawła Hulki-Laskowskiego. Uroczystość poprzedziło złożenie wiązanki kwiatów przez przedstawicieli władz miejskich oraz Towarzystwa pod tablicą pamiątkową ufundowaną przez społeczeństwo Żyrardowa w 1966 r. na murze domu, w którym pisarz mieszkał i tworzył przez znaczną część swojego życia.

Zebrani na Wieczorze wysłuchali trzech referatów: M. Twardowskiego o najważniejszych faktach z życia pisarza oraz głównych nurtach jego twórczości; A. Woźniaka o walorach książki *Mój Żyrardów* jako źródła do badań nad kulturą robotniczą Żyrardowa w

analizacji własnych zamierzeń w badawczych i dydaktycznych odgrywa także istotną rolę w aktywizacji życia regionu płockiego. Służą temu spotkania z mieszkańcami oraz wspólne wycieczki, których tematami są nie tylko specjalistyczne zagadnienia nauk geograficznych, ale także problemy interesujące społeczeństwo tej części Mazowsza. Można zatem już teraz powiedzieć, że nowa placówka Uniwersytetu Warszawskiego wrosła w środowisko regionu.

ujęciu etnograficznym; wreszcie R. Leszczyńskiego o bogatej i ciekawej korespondencji pisarza z literatami czeskimi. Zabierający następnie głos dyskutanci podkreślili braki dotychczasowych badań nad twórczością P. Hulki-Laskowskiego oraz fakt nadal niedostatecznego spopularyzowania postaci pisarza w społeczeństwie polskim.

W trakcie Wieczoru uczestnicy wysłuchali kilku fragmentów prozy i publicystyki P. Hulki-Laskowskiego, a także zapoznali się z oryginałami licznych i na ogół nieznanymi publikacji pisarza zwiedzając niewielką wystawę. Podczas spotkania miała też miejsce sympatyczna uroczystość uhonorowania nagrodami zespołu osób, które podjęły się społecznie — z inicjatywy miejskiej organizacji ZSMP — wznowienia *Mojego Żyrardowa*, według wydania z 1958 r., w nowej ciekawej szacie graficznej, co jest dużym osiągnięciem edytorskim (książkę drukowano zaledwie 3 miesiące). Spotkała się ona ze znacznym zainteresowaniem społeczeństwa miasta i należy żałować, że brak papieru uniemożliwił wydrukowanie nakładu odpowiadającego potrzebom. Tym niemniej pomyślna realizacja trudnego przedsięwzięcia (bez pomocy jakiegokolwiek oficyny wydawniczej!) stała się